

BOKEN OM AL-MUTANABBI

Den ser ut som en ordinär telefonkatalog från det gamla Televerket. Den är stor, otymplig och mycket svår att placera i en bokhylla för diktsamlingar. Dessutom är den svart och väcker till en början en viss motvilja till läsning. Bokförlaget Alhambra har dock inte tvekat för utgivning. Nu finns Adonis' rekonstruktion av al-Mutanabbis första del på svenska under en föga vägledande titel: BOKEN, platsens gårdag nu.

Det kan anas att det handlar om en sorts Bibel, böckernas bok. Det visar sig vara en encyklopedi, som vill omfatta ett brett spektrum av österländskt tänkande; en visdom, som genomgående har en religiös förankring i en framväxande islamistisk tro. Adonis, den syrisk-libanesiske poeten, finns nu tillgänglig på svenska.

Man kan läsa dessa över tusenåriga texter som de presenteras, tolkas, utan en religiös historisk bakgrund. Men i det läsögonblicket förloras bärande referensramar och en kontext, som jag finner nödvändig, för att något kunna tillägna sig al-Mutanabbis religiösa poetik, efter det han föddes i Kufa i Irak år 915 e.Kr. eller mer österländskt 283 e.H.

Efter en stunds läsning träffar jag på en beskrivning av "vägen till Bagdad" som får intrycket av en ögonvittnesskildring från dagens konflikt i landet:

*Är vägen till Bagdad ett sår? Stilla,
o mina tvivels stormar!
Jag förnimmer:
kullarna viftar med armarna
och jordens rand vecklar ut sin långa duk,
som om slätterna vore mantlar av kärlek,
en arm vilande mot avtågets midja.*

Den resa som poeten erbjuder är den smärtsamma resan, den värker fram som "ett öppet sår i jordens sida". Med andra ord: det är en tidlös bok med texter som historiskt kan placeras dryga trehundra år efter profeten Muhammeds verksamhet i Mecka och Medina. Det är här som allt börjar.

De poetiska visionerna; profetens uppenbarelser, som lever i den muntliga traditionens hjul och nedtecknas under den tredje kalifens tid: Uthmans. Det är också vid denna tid som den första splittringen inom den islamska rörelsen uppträder. I ett kort förord redogör översättaren Hesham Bahari för den historiska miljön och de religiösa omständigheterna.

Den gedigna boken består av 370 sidor plus appendix. I de tio kapitlen ingår Adonis "rekonstruktioner", som har fått rubrikerna: Intervaller och Marginaler. Varför dessa indelningar får dock inte läsaren klart för sig. Men – i de inrutade dikterna i bokens vänsterspalt beskrivs al-Mutanabbis liv och leverne. På högersidan framträder en berättare, som i prosans form skildrar kalifernas hårda kamp mot avfällingar och upprorsmakare under islams första tre århundraden, under umayyadernas och abbasidernas tid. De tre sista kapitlen blir en sorts historiskt/poetiskt uppsamlingsheat, dikter tillägnas förislamiska och andra poeter.

Jag får intryck av att detta är ett religiöst allkonstverk dvs. en auktoritärskildring av en tyrannisk tid och en intolerant religion. Kalifernas, företrädarnas, porträtt slutar ofta med att "huvuden rullar" och fienders avhuggna huvuden sätts på pinnar för allmän beskådan. Hovpoeten vid de syriska och egyptiska hoven, al-Mutanabbis, torde ha anlitats väl för att skriva dikter i avskräckande syfte. Eller finns det en historisk sanning bakom? Frågan får bli obesvarad.

Dock vet vi hur svärdet gick hand i hand med islams snabba utbredning. Den totala makten, som var av den Högste inskriven, utövades utan samvetsbetänkligheter.

Jag ser samtidigt att dessa texter från Orientens historia till vissa delar påminner om det slutna religiösa system, som finns i Gamla Testamentet. Det semitiska språkets övertoner går naturligtvis inte att översätta, men de kan anas. Poeten, som siare, och insatt i den gudomliga hierarkin, producerar en sorts högstämnd helighet, som känns både skrämmande och fascinerande.

Det heter att ”oberörd skall du gå din tid till mötes” eller ”nattens lynne får mittkamelsto att tvivla”. Det är både exotiskt och nära. Annars vill jag nog ta fram formuleringar, vilka har en naturnära dimension, som när ”jasminbusken tvår sina dukar/ i bäckar som rinner ur dess dikt.” Det är både överraskande och komplicerat. Jag fastnar dock för den talande dikten om kaptenen och hans skepp:

*Jag bar min sol, mina dagar och mina
frågor och kastade mig över världens
chiffer.
I min prövning fanns det varken jord
eller hemland,
bara syner som utforskade ärans höjder,
och ritade dem som hav att segla i,
oceaner att upplysas av.
Poesin var deras kapten, och tiden deras
skepp.*

Författarnamnet Adonis är hämtat från den grekiska mytologin, där den unge, vackre Adonis är Afrodites älskare. Bakom Adonis befinner sig i verkligheten Ali Ahmad Sa'id, som är född 1930 i Al Qassabin, utanför staden Latakia i Syrien. Återkommande Nobelpriskandidat.

Hans-Evert Renérius

Bok: Adonis: BOKEN platsen gårdag nu. Alhambra.